

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення методичної ради університету
25 серпня 2022 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

25 серпня 2022 року

м.п.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД»
для підготовки на другому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня магістра
із спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань
07 Управління та адміністрування
денної форми навчання

м. Хмельницький
2022

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування, кандидатка
економічних наук, доцентка
23 серпня 2022 року

Тетяна САМАРІЧЕВА

Доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
23 серпня 2022 року

Наталія ПРОЦЮК

Рішення кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
23 серпня 2022 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри, кандидатка економічних
наук, доцентка
23 серпня 2022 року

Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка
24 серпня 2022 року

Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 4
1.2. Лекції (<i>теми і плани</i>)	– 4
1.3. Семінарські заняття (<i>теми і плани занять; питання, завдання або кейси для поточного контролю; методичні рекомендації для підготовки до занять</i>)	– 6
1.4. Самостійна робота студентів (<i>теми, завдання, методичні рекомендації до їх виконання тощо</i>)	– 13
1.5. Підсумковий контроль (<i>форми, питання, завдання, зразок екзаменаційного білета</i>)	– 17
2. Схема нарахування балів (<i>загальна схема; розрахунки нарахування балів за відповідні види навчальної діяльності</i>)	– 24
3. Рекомендовані джерела (<i>в розрізі тем дисципліни</i>)	– 26
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 30

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Фінансова політика територіальних громад	13	2	2	–	–	9	12	2	–	–	–	10
2.	Управління фінансовими ресурсами територіальних громад	13	2	2	–	–	9	13	–	–	–	–	13
3.	Управління доходами територіальних громад	13	2	2	–	–	9	12	–	–	–	–	12
4.	Управління видатками територіальних громад	13	2	2	–	–	9	12	–	–	–	–	12
5.	Міжбюджетні відносини	13	2	2	–	–	9	11	–	–	–	–	11
6.	Фінансова спроможність територіальних громад	14	2	2			10	16	–	2	–	–	14
7.	Залучення додаткових фінансових ресурсів та інвестицій для реалізації проектів розвитку в територіальних громадах	16	2	4	–	–	10	16	–	2	–	–	14
8.	Управління фінансами територіальних громад в умовах впровадження гендерно-орієнтованого підходу в бюджетному процесі	14	2	2	–	–	10	14	–	–	–	–	14
9.	Фінансовий контроль на місцевому рівні	13	2	2			9	15	–	–	–	–	15
10.	Управління комунальним майном територіальних громад	13	2	2			9	15	–	–	–	–	15
11.	Зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад	15	2	4			9	14	2	–	–	–	12
	Всього годин:	150	22	26	–	–	102	150	4	4	–	–	142

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Фінансова політика територіальних громад	2
1.1.	Економічна сутність, завдання та принципи фінансової політики територіальних громад в умовах децентралізації	
1.2.	Види фінансової політики, її форми та функції	
1.3.	Формування та реалізація фінансової політики на місцевому рівні	
2.	Управління фінансовими ресурсами територіальних громад	2
2.1.	Нормативно-правова база щодо використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування.	
2.2.	Характеристика інструментів управління фінансовими ресурсами територіальних громад.	
2.3.	Управління фінансовими ресурсами місцевого економічного розвитку та альтернативні джерела надходження коштів.	
3.	Управління доходами територіальних громад	2
3.1.	Доходи територіальних громад.	
3.2.	Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.	
3.3.	Механізм прийняття рішень територіальними громадами щодо запровадження місцевих податків і зборів.	
4.	Управління видатками територіальних громад	2
4.1.	Видаткові повноваження органів місцевого самоврядування.	
4.2.	Бюджетна класифікація видатків місцевих бюджетів.	
4.3.	Наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів.	
4.4.	Підходи до оцінки ефективності видатків місцевих бюджетів.	
5.	Міжбюджетні відносини	2
5.1.	Суть, види та значення міжбюджетних трансфертів.	
5.2.	Ефективність використання міжбюджетних трансфертів.	
5.3.	Можливості вирішення проблем територіальних громад за допомогою міжбюджетних трансфертів.	
6.	Фінансова спроможність територіальних громад	2
6.1.	Сутність фінансової спроможності територіальних громад.	
6.2.	Показники фінансової спроможності територіальних громад.	
6.3.	Порядок розрахунку фінансової спроможності територіальної громади.	
6.4.	Формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад.	
7.	Залучення додаткових фінансових ресурсів та інвестицій для реалізації проектів розвитку в територіальних громадах	2
7.1.	Сутність, форми та методи здійснення фандрайзингу.	
7.2.	Міжнародні програми фінансування проектів на засадах співфінансування з органами місцевого самоврядування.	
7.3.	Застосування державно-приватного партнерства на місцевому рівні.	
8.	Управління фінансами територіальних громад в умовах впровадження гендерно-орієнтованого підходу в бюджетному процесі	2
8.1.	Нормативне забезпечення впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі.	
8.2.	Переваги застосування гендерного підходу для громад.	
8.3.	Інструменти гендерного підходу.	
8.4.	Проведення гендерного аналізу бюджетних програм.	

9.	Фінансовий контроль на місцевому рівні	2
9.1.	Сутність і призначення фінансового контролю.	
9.2.	Види і форми бюджетного контролю.	
9.3.	Суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні	
9.4.	Практичне застосування відкритих даних у сфері публічних фінансів.	
10.	Управління комунальним майном громади	2
10.1.	Проблеми управління майном територіальної громади	
10.2.	Інструменти управління майном комунальної власності територіальної громади	
11.	Зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад	2
11.1.	Світовий досвід впливу децентралізації на місцеві фінанси.	
11.2.	Імплементация зарубіжного досвіду бюджетного забезпечення територіальних громад до вітчизняної практики.	
11.3.	Світовий досвід фіскальної децентралізації.	
11.4.	Управління активами територіальних громад: зарубіжний досвід.	
11.5.	Зарубіжний досвід державного фінансового контролю місцевих бюджетів та шляхи його покращення в Україні.	
	Усього	22

1.3. Семінарські заняття

1.3.1. Темі та питання семінарських занять і методичні рекомендації до їх опрацювання

Семінарське заняття 1

Тема 1. Фінансова політика територіальних громад

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Суть, завдання та принципи фінансової політики територіальних громад.
- 1.2. Види фінансової політики, її форми та функції
- 1.3. Формування та реалізація фінансової політики на місцевому рівні
- 1.4. Основні засади партисипативної концепції фінансової політики розвитку територіальних громад.
- 1.5. Фінансова політика територіальних громад в умовах децентралізації.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: бюджетна політика ТГ; інвестиційна політика ТГ; краудфандинг; партисипативна концепція фінансової політики розвитку ТГ; партисипативний бюджет; податкова політика ТГ; сукупний капітал територіальної громади; фінансова політика; фінансова політика територіальних громад; фінансова стратегія; фінансова тактика; фонди розвитку громад.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Дайте визначення поняття «фінансова політика ТГ».
- У чому полягає основна мета фінансової політики ТГ?
- Чи може вона змінюватись в ході соціально-економічного розвитку громади?
- Назвіть принципи організації фінансової політики територіальних громад та охарактеризуйте їх. Чому принцип субсидіарності є основним принципом фінансової політики ТГ?
- Що розуміють під фінансовою стратегією і тактикою? Поміркуйте, якими є стратегічні завдання фінансової політики розвитку ТГ в Україні у даний час.
- Охарактеризуйте форми фінансової політики ТГ. Якими є їхні пріоритетні завдання в сучасних умовах?

- Назвіть етапи процесу формування і реалізації фінансової політики на місцевому рівні.
- Охарактеризуйте суть програмно-цільового методу. Назвіть мету його використання у бюджетному процесі.
- Перелічіть та охарактеризуйте базові методи, що використовуються при розробці програм соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Семінарське заняття 2

Тема 2. Управління фінансовими ресурсами територіальних громад

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Особливості фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад.
- 2.2. Основні фінансові ресурси територіальної громади.
- 2.3. Нормативно-правова база щодо використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування.
- 2.4. Характеристика інструментів управління фінансовими ресурсами територіальних громад.
- 2.5. Управління фінансовими ресурсами місцевого економічного розвитку та альтернативні джерела надходження коштів.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: головні розпорядники бюджетних коштів; доходи від операцій з капіталом; міжбюджетні відносини; міжбюджетні трансферти; розпорядник бюджетних коштів; трансферти; учасниками бюджетного процесу; міжнародна технічна допомога; громадське фінансування; фандрейзинг.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Назвіть складові частини загального фонду бюджету об'єднаної територіальної громади;
- Назвіть складові частини спеціального фонду бюджету об'єднаної територіальної громади;
- Основні фінансові ресурси об'єднаної територіальної громади;
- Як розрахувати планові надходжень податку з доходів фізичних осіб?
- Які фактори впливають на величину надходжень земельного податку при його плановому розрахунку?
- Куди спрямовуються кошти Держаного фонду регіонального розвитку?
- Назвіть джерела формування фінансових ресурсів ОТГ;
- Дайте визначення міжбюджетних трансфертів.
- Назвіть види трансфертів для бюджетів ОТГ.

Семінарське заняття 3

Тема 3. Управління доходами територіальних громад

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Доходи територіальних громад.
- 3.2. Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.
- 3.3. Механізм прийняття рішень територіальними громадами щодо запровадження місцевих податків і зборів.
- 3.4. Нормативно - правове забезпечення місцевого оподаткування в Україні.
- 3.5. Практика надходжень місцевих податків і зборів в територіальних громадах.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: головні розпорядники бюджетних коштів; доходи від операцій з капіталом;

розпорядник бюджетних коштів; податок; збір (плата, внесок); місцеві податки і збори; плата за землю; учасниками бюджетного процесу; туристичний збір.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Що таке місцеві податки і збори?
- Які принципи побудови характерні для місцевих податків і зборів?
- Яка мета місцевої влади в процесі забезпечення податкових доходів місцевих бюджетів?
- З якою метою справляються місцеві податки і збори в об'єднаних територіальних громадах?
- Які нормативно – правові документи регламентують місцеве оподаткування в Україні?
- В чому полягає специфіка правового регулювання місцевих податків і зборів?
- Якими повноваженнями наділені органи місцевого самоврядування щодо місцевого оподаткування?
- Назвіть причини, які негативно впливають на якість місцевого податкового адміністрування.
- Які місцеві податки і збори справляються в об'єднаних територіальних громадах?
- Які податки обов'язково устанавлюють місцеві ради?
- Наведіть структуру податку на майно.
- Яка роль місцевих податків і зборів в наповненні бюджету?
- Яка роль податкових надходжень об'єднаних територіальних громад в місцевих бюджетах?
- Які недоліки мають місце в системі місцевого оподаткування?

Семінарське заняття 4

Тема 4. Управління видатками територіальних громад

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Видаткові повноваження органів місцевого самоврядування.
- 4.2. Класифікація видатків місцевих бюджетів.
- 4.3. Наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів.
- 4.4. Підходи до оцінки ефективності видатків місцевих бюджетів.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: головні розпорядники бюджетних коштів; власні повноваження, делеговані повноваження бюджетна програма; видатки бюджету; витрати бюджету; капітальні видатки; поточні видатки; паспорт бюджетної програми; програмно-цільовий метод у бюджетному процесі.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Назвіть видатки загального та спеціального фонду місцевих бюджетів.
- Наведіть структуру видатків місцевих бюджетів за попередній рік.
- Хто є головними розпорядниками бюджетних коштів?
- Назвіть видаткові повноваження органів місцевого самоврядування.
- Які є види видатків місцевих бюджетів?
- Яка структура паспорту бюджетної програми?
- Яка роль програмно-цільового методу у бюджетному процесі?
- Які наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів?
- Назвіть та охарактеризуйте підходи до оцінки ефективності видатків місцевих бюджетів.

Семінарське заняття 5

Тема 5. Міжбюджетні відносини

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Суть та значення міжбюджетних трансфертів.
- 5.2. Види міжбюджетних трансфертів
- 5.3. Базова та реверсна дотації: алгоритм їх розрахунку та порядок перерахування.
- 5.4. Ефективність використання міжбюджетних трансфертів.
- 5.5. Можливості вирішення проблем територіальних громад за допомогою міжбюджетних трансфертів.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: міжбюджетні відносини; базова дотація; реверсна дотація; трансферти; міжбюджетні трансферти; горизонтальне вирівнювання; індекс податкоспроможності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Дайте визначення міжбюджетних трансфертів.
- Назвіть види трансфертів для бюджетів ОТГ.
- З урахуванням яких параметрів здійснюється горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджетів об'єднаних територіальних громад?
- Що визначається індексом податкоспроможності?
- Які параметри повинна враховувати формула, на основі якої розподіляється освітня та медична субвенція?
- Як зберігаються і використовуються залишки коштів за освітньою та медичною субвенцією?

Семінарське заняття 6

Тема 6. Фінансова спроможність територіальних громад

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Сутність фінансової спроможності територіальних громад.
- 6.2. Показники фінансової спроможності територіальних громад.
- 6.3. Порядок розрахунку фінансової спроможності територіальної громади.
- 6.4. Формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансова спроможність громади; фінансова спроможність домогосподарств; фінансова спроможність суб'єктів господарювання; фінансова стійкість бюджету; фінансові ресурси регіону; фінансово-економічний потенціал територіальної громади; спроможна територіальна громада.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Дайте визначення спроможної громади.
- Дайте визначення фінансової спроможності громади.
- Суть та підходи до вивчення фінансової спроможності громади.
- Назвіть показники фінансової спроможності громад.
- Дайте визначення «бюджетна спроможність».
- Які критерії сприяють формуванню спроможних громад?
- За якими основними критеріями проводиться моніторинг фінансової спроможності серед

- громад?
- Що таке калькулятор розрахунку фінансової спроможності перспективної ТГ?
 - Назвіть критерії оцінки фінансової спроможності ТГ.
 - Яка структура фінансово-економічного потенціалу територіальної громади?
 - Дайте визначення «фінансово-економічний потенціал територіальної громади».
 - Перерахуйте основні ознаки формування фінансово-економічного потенціалу територіальної громади.

Семінарське заняття 7, 8

Тема 7. Залучення додаткових фінансових ресурсів та інвестицій для реалізації проектів розвитку в територіальних громадах

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Міжнародні програми фінансування проектів на засадах співфінансування з органами місцевого самоврядування.
- 7.2. Застосування державно-приватного партнерства на місцевому рівні.
- 7.3. Специфіка методу участі у проектах, фінансованих державою.
- 8.1. Сутність фандрайзингу.
- 8.2. Форми фандрайзингу.
- 8.3. Методи здійснення фандрайзингу.
- 8.4. Принципи фандрайзингу.
- 8.5. Основні етапи фандрайзингу.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: бенефіціар; благодійна діяльність; благодійність; меценатство, спонсорство, волонтерська діяльність; грант; грантова програма; грантодавець; громадська організація; донори (об'єкти фандрайзингу); ендавмент; краудсорсинг; краудфандинг; некомерційна (неприбуткова) організація; реципієнт; соціальне підприємництво; спонсорство; фандрайзинг; філантропія.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Розкрити сутність фандрайзингу, його місце, роль та сфери застосування.
- Назвати завдання та напрями фандрайзингової діяльності.
- Назвати суб'єктів фандрайзингової діяльності та навести їх коротку характеристику.
- Перерахувати головні види фандрайзингової діяльності та назвати їх особливості.
- Охарактеризувати основні принципи фандрайзингу.
- Перерахувати основні форми фандрайзингу та назвати їх особливості.
- Визначити переваги та недоліки грантового фандрайзингу.
- Розкрити сутність благодійницького фандрайзингу.
- Назвати правила успішного фандрайзингу.
- Перелічити помилки фандрайзингу, яких необхідно уникати при проведенні фандрайзингової діяльності.
- Охарактеризувати методи здійснення фандрайзингу.
- Розкрити сутність краудфандингу.
- Визначити специфіку здійснення краудсорсингу.
- Охарактеризувати механізм роботи ендавмент – фонду.
- Розкрити сутність цифрової філантропії.
- Перелічити основні джерела фінансування фандрайзингової діяльності, дати їх характеристику.
- Перелічити та охарактеризувати основні етапи фандрайзингової діяльності.

Семінарське заняття 9

Тема 8. Управління фінансами територіальних громад в умовах впровадження гендерно-орієнтованого підходу в бюджетному процесі

Питання для усного опитування та дискусії

- 9.1. Нормативне забезпечення впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі.
- 9.2. Переваги застосування гендерного підходу для громад.
- 9.3. Інструменти гендерного підходу.
- 9.4. Проведення гендерного аналізу бюджетних програм.
- 9.5. Підготовка висновків та прийняття рішень за результатами гендерного аналізу бюджетної програми
- 9.6. Моніторинг гендерно чутливих бюджетних програм
- 9.7. Історія застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: гендерний підхід, гендерний підхід в бюджетному процесі, гендерний аналіз, гендерна статистика, гендерний моніторинг, гендерно орієнтоване бюджетування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Назвіть нормативне забезпечення впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі України.
- Як впливає забезпечення гендерної рівності на управління публічними фінансами?
- Які переваги застосування гендерного підходу для громад?
- Перелічіть етапи української методики гендерно орієнтованого бюджетування.
- Як враховуються потреби різних груп населення у плануванні бюджету громади?
- Які є інструменти гендерного підходу.
- В чому суть гендерної статистики в бюджетному процесі?
- Як проводиться гендерний аналіз бюджетних програм?

Семінарське заняття 10

Тема 9. Фінансовий контроль на місцевому рівні

Питання для усного опитування та дискусії

- 10.1. Сутність і призначення фінансового контролю.
- 10.2. Види і форми бюджетного контролю.
- 10.3. Суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні.
- 10.4. Практичне застосування відкритих даних у сфері публічних фінансів.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади, державний фінансовий аудит, органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, перевірка державних закупівель, публічна інформація, відкриті дані, публічні фінанси, фінансовий контроль на місцевому рівні.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Яка мета фінансового контролю?
- Хто є суб'єктами фінансового контролю на місцевому рівні?
- Які повноваження органів місцевого самоврядування у сфері фінансового контролю на місцевому рівні?

- Які особливості здійснення відомчого і внутрішнього фінансового контролю?
- Яка роль громадського контролю в управлінні фінансовими ресурсами територіальної громади?
- Яке практичне застосування відкритих даних у сфері публічних фінансів?

Семінарське заняття 11

Тема 10. Управління комунальним майном громади

Питання для усного опитування та дискусії

- 11.1. Проблеми управління майном територіальної громади.
- 11.2. Інструменти управління майном комунальної власності територіальної громади:
 - 11.2.1. оренда (землі та нерухомого майна);
 - 11.2.2. приватизація та списання комунального майна;
 - 11.2.3. операції із житловим фондом територіальної громади;
 - 11.2.4. концесія;
 - 11.2.5. передача майна у оперативне управління та господарське відання;
 - 11.2.6. організація діяльності з виявлення та отримання у власність територіальної громади безхазяйного майна та відумерлої спадщини;
 - 11.2.7. організація договірної та претензійно-позовної роботи;
 - 11.2.8. організація чи оптимізація діяльності комунальних підприємств;
 - 11.2.9. управління майном ОТГ як елемент організації благоустрою;
 - 11.2.10. самоврядний контроль ОМС у сфері благоустрою та земельних відносин.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: комунальна власність, оренда, приватизація, операції із житловим фондом територіальної громади; концесія; передача майна у оперативне управління та господарське відання; власність територіальної громади, комунальне підприємство; управління майном ТГ, благоустрій; самоврядний контроль ОМС.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Назвіть сучасні проблеми управління майном територіальних громад в Україні.
- Які існують інструменти управління майном комунальної власності територіальної громади?
- Яка процедура приватизації та списання комунального майна?
- Перелічіть операції із житловим фондом територіальної громади.
- Охарактеризуйте поняття концесія.
- Як відбувається передача майна у оперативне управління та господарське відання?
- Яким чином відбувається організація діяльності з виявлення та отримання у власність територіальної громади безхазяйного майна та відумерлої спадщини?
- Охарактеризуйте управління майном ОТГ як елемент організації благоустрою.
- Яким чином відбувається організація договірної та претензійно-позовної роботи?
- Яка роль самоврядного контролю ОМС у сфері благоустрою та земельних відносин?

Семінарське заняття 12, 13

Тема 11. Зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад

Питання для усного опитування та дискусії

- 12.1. Світовий досвід впливу децентралізації на місцеві фінанси.
- 12.2. Імплементация зарубіжного досвіду бюджетного забезпечення територіальних громад до вітчизняної практики.
- 12.3. Світовий досвід фіскальної децентралізації.
- 12.4. Управління активами територіальних громад: зарубіжний досвід.

12.5. Зарубіжний досвід державного фінансового контролю місцевих бюджетів та шляхи його покращення в Україні.

Аудиторна письмова робота

Виконання тестових завдань у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot за темою заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: децентралізація, фінансова децентралізація, фіскальна децентралізація, бюджетне забезпечення територіальних громад, управління активами територіальних громад.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- Який вплив децентралізації на місцеві фінанси?
- Розкрийте можливості імплементації зарубіжного досвіду бюджетного забезпечення територіальних громад до вітчизняної практики.
- Який світовий досвід фіскальної децентралізації?
- Розкрийте зарубіжний досвід управління активами територіальних громад.
- Охарактеризуйте зарубіжний досвід державного фінансового контролю місцевих бюджетів та шляхи його покращення в Україні.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання.

Самостійна робота із навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад» складається з письмових робіт (у вигляді презентацій) по 11 темах. Письмові роботи виконуються у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом.

Студенти виконують письмові роботи самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру. Форма контролю – перевірка письмових робіт. Питання письмової роботи виносяться на підсумковий семестровий контроль.

1.4.1. Завдання самостійних робіт та методичні рекомендації до їх виконання

Тема 1. Фінансова політика територіальних громад

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Фінансова політика територіальних громад в умовах децентралізації".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 2. Управління фінансовими ресурсами територіальних громад

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Альтернативні джерела надходження коштів до бюджетів територіальних громад в умовах децентралізації".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 3. Управління доходами територіальних громад

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Роль податкових надходжень територіальних громад в місцевих бюджетах".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 4. Управління видатками територіальних громад

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Використання гендерного підходу при формуванні та реалізації галузевих бюджетних програм".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 5. Міжбюджетні відносини

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Динаміка міжбюджетних трансфертів в Україні".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 6. Фінансова спроможність територіальних громад

Завдання 1. Підготуйте презентацію, в якій дайте оцінку фінансовому потенціалу однієї територіальної громади Хмельницької області (на вибір), використовуючи "Методичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад" **П.**

Дані проведеної Вами оцінки мають містити показники, що наведені в таблиці 1.4.1.

Таблиця 1.4.1. Оцінка фінансового потенціалу територіальної громади

Назва ТГ	Загальна характеристика		Показники для визначення індексу розвитку потенціалу територіальної громади							Значення інтегрального індикатора	Рівень розвитку фінансового потенціалу ТГ
	Площа ТГ (км ²)	Чисельність населення ТГ (тис. осіб)	Доходи загального фонду з розрахунку на 1 мешканця	Частка видатків на утримання апарату ради територіальної громади та її виконавчих органів у бюджеті територіальної громади, без трансфертів	Капітальні видатки з розрахунку на 1 мешканця	Рівень дотаційності бюджету територіальної громади	Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету територіальної громади	Видатки на культуру, фізичну культуру і спорт з розрахунку на 1 мешканця	Частка доходів громади за рахунок трансфертів з державного бюджету		

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 7. залучення додаткових фінансових ресурсів та інвестицій для реалізації проєктів розвитку в територіальних громадах

Завдання 1. Підготуйте презентацію, в якій обґрунтуйте план фандрайзингової діяльності однієї територіальної громади Хмельницької області (на вибір). Для цього потрібно розробити: 1) змістовну програму залучення коштів; 2) опис проєкту, 3) оцінку перспективності фандрайзингу та визначити: 1) витрати і можливі надходження на майбутній період; 2) потенційні джерела фінансування; 3) коло можливих донорів, тощо.

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 8. управління фінансами територіальних громад в умовах впровадження гендерно-орієнтованого підходу в бюджетному процесі

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Переваги застосування гендерного підходу для громад".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 9. Фінансовий контроль на місцевому рівні

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Практичне застосування відкритих даних у сфері публічних фінансів".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 10. управління комунальним майном громади

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Особливості надходження майна, коштів, робіт від міжнародних донорів".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

Тема 11. Зарубіжний досвід управління фінансами територіальних громад

Завдання 1. Підготуйте презентацію на тему: "Порівняльний аналіз практики управління фінансами територіальних громад _____ (країни світу на вибір) та України".

Методичні рекомендації до виконання завдання

1. При розкритті теми презентації слід використовувати статистичні дані, які б характеризували тенденцію та стан проблеми за останні 5 років.
2. На кожному слайді слід робити посилання на джерела використаної літератури у вигляді виноска.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену. За умови необхідності дистанційного його складання, екзаменаційний білет буде призначатись кожному студенту в Google класі за посиланням на Google форму відповідного білету.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Суть, завдання та принципи фінансової політики територіальних громад.
2. Види фінансової політики, її форми та функції
3. Формування та реалізація фінансової політики на місцевому рівні
4. Основні засади партисипативної концепції фінансової політики розвитку територіальних громад.
5. Фінансова політика територіальних громад в умовах децентралізації.
6. Особливості фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад.
7. Основні фінансові ресурси територіальної громади.
8. Нормативно-правова база щодо використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування.
9. Характеристика інструментів управління фінансовими ресурсами територіальних громад.
10. Управління фінансовими ресурсами місцевого економічного розвитку та альтернативні джерела надходження коштів.
11. Доходи територіальних громад.
12. Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.
13. Механізм прийняття рішень територіальними громадами щодо запровадження місцевих податків і зборів.
14. Нормативно - правове забезпечення місцевого оподаткування в Україні.
15. Практика надходжень місцевих податків і зборів в територіальних громадах.
16. Видаткові повноваження органів місцевого самоврядування.
17. Класифікація видатків місцевих бюджетів.
18. Наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів.
19. Підходи до оцінки ефективності видатків місцевих бюджетів.
20. Сутність фінансової спроможності територіальних громад.
21. Показники фінансової спроможності територіальних громад.
22. Порядок розрахунку фінансової спроможності територіальної громади.
23. Формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад.
24. Міжнародні програми фінансування проектів на засадах співфінансування з органами місцевого самоврядування.
25. Застосування державно-приватного партнерства на місцевому рівні.
26. Специфіка методу участі у проектах, фінансованих державою.
27. Сутність фандрайзингу.
28. Форми фандрайзингу.
29. Методи здійснення фандрайзингу.
30. Принципи фандрайзингу.
31. Основні етапи фандрайзингу.
32. Нормативне забезпечення впровадження гендерного підходу в бюджетному процесі.
33. Переваги застосування гендерного підходу для громад.
34. Інструменти гендерного підходу.
35. Проведення гендерного аналізу бюджетних програм.
36. Підготовка висновків та прийняття рішень за результатами гендерного аналізу бюджетної програми
37. Моніторинг гендерно чутливих бюджетних програм
38. Історія застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі.
39. Сутність і призначення фінансового контролю.
40. Види і форми бюджетного контролю.
41. Суб'єкти фінансового контролю на місцевому рівні.

42. Практичне застосування відкритих даних у сфері публічних фінансів.
43. Проблеми управління майном територіальної громади.
44. Інструменти управління майном комунальної власності територіальної громади.
45. Світовий досвід впливу децентралізації на місцеві фінанси.
46. Імплементация зарубіжного досвіду бюджетного забезпечення територіальних громад до вітчизняної практики.
47. Світовий досвід фіскальної децентралізації.
48. Управління активами територіальних громад: зарубіжний досвід.
49. Зарубіжний досвід державного фінансового контролю місцевих бюджетів та шляхи його покращення в Україні.

1.5.2. Структура екзаменаційного білета

1. Тестові завдання I рівня складності (1 бал за 1 правильну відповідь):

1. Найбільшу частку доходів бюджету територіальної громади становлять:
 - а) податкові надходження
 - б) неподаткові надходження
 - в) доходи від операцій з капіталом
 - г) трансферти
2. Який тип фінансової політики здійснюється в законодавчій формі і охоплює обмежену частину фінансових відносин?
 - а) політика помірної регламентації
 - б) політика жорсткої регламентації
 - в) політика мінімальних обмежень
 - г) політика стабілізації
3. Яка фінансова політика включає комплекс заходів, спрямованих на залучення, розподіл і використання коштів бюджету ТГ?
 - а) Інвестиційна політика ТГ
 - б) Податкова політика ТГ
 - в) Кредитна політика ТГ
 - г) Бюджетна політика ТГ
4. Який закон визначає у цифровому вимірі основи, що закладені в Бюджетному кодексі України?
 - а) Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок»
 - б) Закон України «Про внесення змін до БКУ щодо реформи міжбюджетних відносин»
 - в) Закон України «Про державний бюджет»
 - г) Закон України «Про платіжні послуги»
5. Які інструменти управління фінансовими ресурсами ТГ використовуються з метою залучення інвестицій та вкладення капіталу?
 - а) податкові канікули
 - б) пільгові режими оподаткування, гнучкі ставки оподаткування
 - в) оренда, концесія, венчурні підприємства, повне або часткове володіння
 - г) внутрішня інвестиційна політика, оцінювання інвестиційних проектів
6. Яка модель бюджетної децентралізації побудована за принципом централізованого розподілу фінансових ресурсів?
 - а) Німецька
 - б) Канадська
 - в) Американська
 - г) Японська
7. Основним суб'єктом фінансової політики на рівні територіальних громад виступають:
 - а) органи місцевого самоврядування
 - б) держава в особі вищих органів влади
 - в) Міністерства фінансів України
 - г) Національного банку України

8. Які видатки спрямовуються на фінансування інвестиційної, інноваційної та іншої діяльності для розширеного відтворення?
 - а) видатки на економічну діяльність
 - б) поточні видатки
 - в) видатки на охорону здоров'я
 - г) капітальні видатки
9. Які країни характеризуються значною фінансовою залежністю регіонів від центрального бюджету?
 - а) Австралія, Канада, США, Великобританія, Японія
 - б) Бельгія, Франція, Греція, Італія, Нідерланди, Португалія, Іспанія
 - в) Австрія, Німеччина, Швейцарія
 - г) Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія
10. Об'єктами права комунальної власності, які надаються у концесію, є:
 - а) родовища корисних копалин
 - б) майно господарських товариств 50 % акцій яких належить ТГ
 - в) майно господарських товариств 100 % акцій яких належить ТГ
 - г) проекти, що не передбачають внесення інвестицій інвестором в об'єкт концесії.

2. Тестові завдання II рівня складності (2 бали за 1 правильну відповідь):

1. В якому обсязі зараховується до бюджету територіальної громади єдиний податок?
 - а) 100 %
 - б) 60 %
 - в) 5 %
 - г) 3 %
2. Як можна оцінити рівень критерію «Капітальні видатки з розрахунку на 1 мешканця» оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад, якщо його значення становить 30 %:
 - а) високий рівень;
 - б) оптимальний рівень;
 - в) помірний рівень;
 - г) низький рівень.
3. Який рівень дотаційності бюджетів, якщо відомо, що базова дотація бюджету ТГ за звітний період становила 200 млн грн, а сума доходів загального фонду бюджету ТГ – 2000 млн грн?
 - а) 10 %;
 - б) 40 %;
 - в) 0,1 %;
 - г) 1000 %.
4. В якому обсязі зараховується до бюджету територіальної громади туристичний збір?
 - а) 100 %
 - б) 60 %
 - в) 15 %
 - г) 35 %
5. Який рівень фіскальної віддачі території громади, якщо відомо, що сума доходів загального фонду становить 6000 тис грн, обсяг дотацій - 1000 тис грн, а площа громади 600 км²?
 - а) 10 тис грн/ км²;
 - б) 0,6 тис грн/ км²;
 - в) 11,7 тис грн/ км².
 - г) 8,3 тис грн/ км².

3. Завдання III рівня складності (5 балів за 1 правильну відповідь):

1. Проаналізуйте дані відображені на діаграмі:

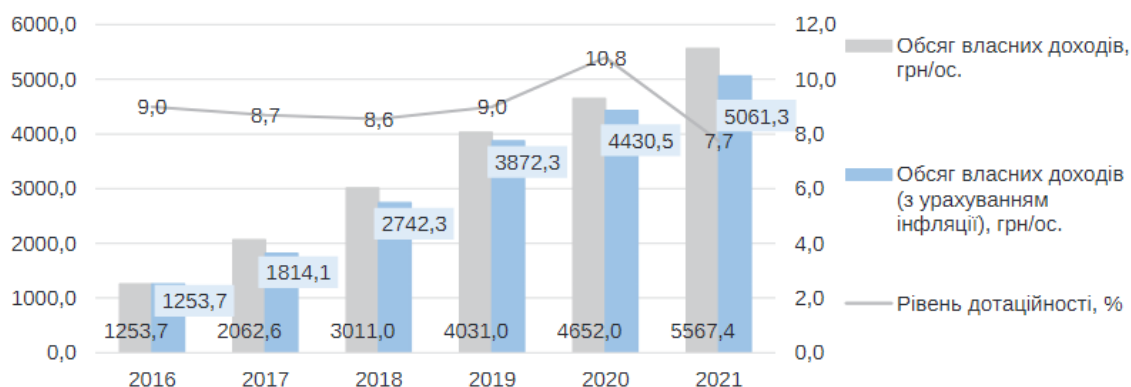

Рис. 2. Динаміка власних доходів бюджетів територіальних громад Львівської області за 2016–2021 рр., грн/особу

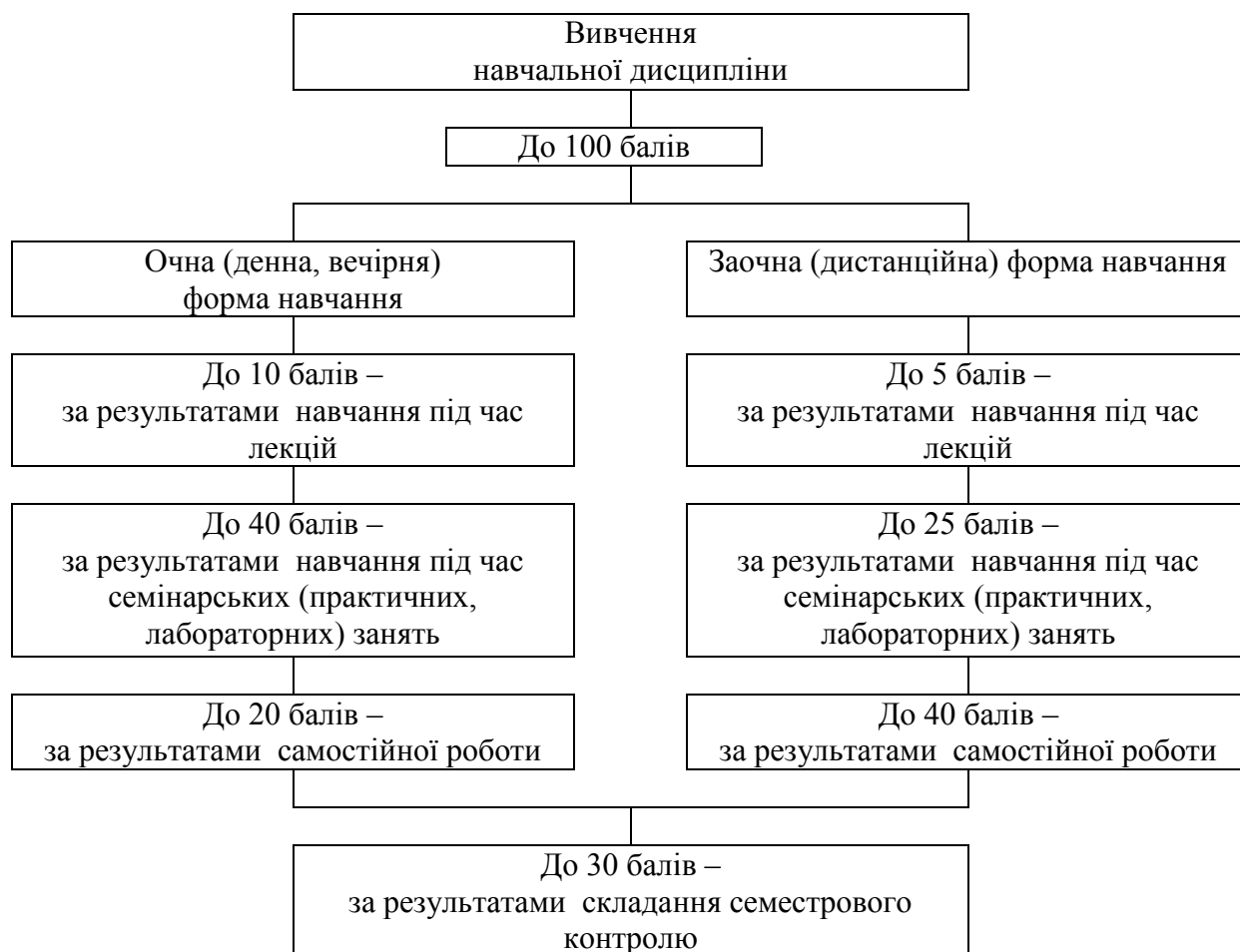
2. Визначте фінансову спроможність окремих ТГ Хмельницької області, за даними наведеними в таблиці. Проаналізуйте отримані результати.

Таблиця 2.1. Показники розвитку потенціалу територіальної громади

Назва ТГ	Доходи загального фонду з розрахунку на 1 мешканця	Частка видатків на утримання апарату ради територіальної громади та її виконавчих органів у бюджеті територіальної громади, без трансфертів	Капітальні видатки з розрахунку на 1 мешканця	Рівень дотаційності бюджету територіальної громади	Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету територіальної громади	Видатки на культуру, фізичну культуру і спорт з розрахунку на 1 мешканця	Частка доходів громади за рахунок трансфертів з державного бюджету	Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету громади, без трансфертів
Волочиська міська громада	4 437,3	13,9	614,7	40,8	75,1	479,5	3,4	30,5
Красилівська територіальна громада	3406,7	16,1	4789,4	50,4	77,8	342,3	38,2	42,8
Дунаєвецька міська громада	3 485,1	17,5	341,2	15,8	76,5	4,07	37,5	24,4
Полонська міська громада	8617,1	9,6	8737,7	14,6	57,9	231,2	51,3	1,4

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 1 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

З навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад» передбачено проведення 11 лекційних занять. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Розподіл балів для лекцій з навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад»

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій										
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Денна	11	1,0	2,0	2,5	3,5	4,5	5,5	6,5	7,5	8,0	9,0	10,0

2.3. З навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад» передбачено проведення 13 семінарських занять.

За результатами семінарського заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

2.4. Обсяг балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад» розподіляється пропорційно за виконання 11 письмових робіт (1 письмова робота по кожній темі). Залежно від їх обсягу та складності, студент може одержати не більше 20 балів. Загалом за виконання самостійної роботи студент денної форми навчання може одержати максимально 20 балів.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливої кількості їх одержання за виконану самостійну роботу, наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2. Розподіл балів для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад»

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер теми											Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.		
1.	Максимальна кількість балів за одну письмову роботу з відповідної теми	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
	Усього балів												20	

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі екзамену з навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.6 підпункту 4.5.1 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в усній та письмовій формі відповідно на питання, практичного завдання і тестові завдання екзаменаційного білета, наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3. Розподіл балів для семестрового контролю з навчальної дисципліни «Управління фінансами територіальних громад»

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Кількість балів
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на 20 тестових завдань I рівня складності	20,0
2.	Максимальна кількість балів за відповідь на 5 тестових завдань II рівня складності	10,0
	Усього балів	30,0

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Гейко Л., Скляр Д. Фінансова база бюджетів об'єднаних територіальних громад у контексті політики децентралізації в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 10. С. 19-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_10_4
2. Механізми адміністративно-фінансової децентралізації: світові практики та напрямки їх імплементації в Україні / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор І. З. Сторонянська. Львів, 2018. 106 с.
3. Петрушенко Ю. М. Фінансова політика забезпечення розвитку сільських територій: модель участі місцевих громад. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2013. Вип. 12. С. 265-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2013_12_58
4. Петрушенко Ю. М., Венцель В. Т., Височина А. В. Фінансова політика місцевого розвитку : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2020. 380 с. URL: <http://surl.li/imxtc>
5. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
6. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с.
7. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Тема 2

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
2. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика ; за заг. ред. О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с. URL : <http://surl.li/imxzc>
3. Крайник О. П., Лазорищак М. М. Управління фінансовими ресурсами територіальної громади. *Ефективність державного управління*. 2019. № 58. URL : <https://doi.org/10.33990/2070-4011.58.2019.168733>
4. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. URL: https://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf
5. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.01.2020 № 436-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>
8. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с.
9. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Тема 3

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
2. Виконання доходів місцевих бюджетів. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv?authuser=0>

3. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика ; за заг. ред. О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с. URL : <http://surl.li/imxzc>
4. Місце сплати ПДФО в Україні: юридична історія та поточна практика – результати дослідження. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14107?page=3&authuser=0>
5. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. 2017 Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_ormuwannya_vikon_budjet_final.pdf
6. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Статистичний збірник: «Бюджет України 2021» підготовлено відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf?authuser=0
9. Суліменко Л. А., Вітер С. А. Інформаційне забезпечення управління доходами об'єднаних територіальних громад. *Наукові горизонти*. 2019. № 3. С. 48–56 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2019_3_8
10. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с.
11. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.
12. Щомісячна динаміка доходів бюджету Сокільницької територіальної громади Львівської області. URL: <http://surl.li/inbue>

Тема 4

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
2. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика ; за заг. ред. О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с. URL : <http://surl.li/imxzc>
3. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. 2017 Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_ormuwannya_vikon_budjet_final.pdf
4. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
5. Стандарти витрат у розрізі галузей як основа ефективного фінансового управління для різних типів ОТГ: путівник для органів місцевого самоврядування. URL : <http://surl.li/incae>
6. Статистичний збірник: «Бюджет України 2021» підготовлено відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf?authuser=0
7. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с.
8. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Тема 5

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
2. Далевська Т. А. Міжбюджетні відносини в Україні: проблеми та перспективи вирішення. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3109>
3. Децентралізація: які громади годують Україну, а які — дотаційні. URL : <https://www.chesno.org/post/5092/>
4. Ефективність використання міжбюджетних трансфертів: основні порушення. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/727/U-LEAD_budget.pdf
5. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика ; за заг. ред. О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с. URL : <http://surl.li/imxzcz>
6. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. 2017 Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_ormuvannya_vikon_budjet_final.pdf
7. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
8. Статистичний збірник: «Бюджет України 2021» підготовлено відділом статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf?authuser=0
9. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с.
10. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Тема 6

1. Безпалько, О. Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад: проблеми та перспективи забезпечення. *Підприємництво та інновації*. Вип. 9. 2019. С. 60-65, URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/204>.
2. Калькулятор розрахунку фінансової спроможності перспективної ОТГ. URL : <https://decentralization.gov.ua/finance/calculator>
3. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика ; за заг. ред. О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с. URL : <http://surl.li/imxzcz>
4. Методика формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів № 214 від 08.04.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>
5. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад. Авт колектив В. Венцель, І. Герасимчук, І. Онищук, Т. Арсенюк, І. Абрам'юк, В. Пилипів. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <http://surl.li/btfnh>
6. Наскільки фінансово спроможні ОТГ Хмельниччини, - аналіз від експертів. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/8420>
7. Сембер С. В., Чубарь О. Г., Машіко К. С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади. *Регіональна економіка* 2015, №3. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_081_SemberSV,ChubarOH,MashikoKS.pdf
8. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Тема 7

1. Гладка А. Топ 7 секретів фандрайзингу для соціальних проектів. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=7OwkAxxMJPM&authuser=0>
2. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика ; за заг. ред. О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с. URL : <http://surl.li/imxzc>
3. Кобзарев О.Фандрайзинг. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 84 с. URL : <https://auc.org.ua/sites/default/files/library/4fundbwwweb1.pdf>
4. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади /О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
5. Фандрайзинг та грантрайтинг як інструменти повоєнного соціально-економічного розвитку територіальних громад. <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/fandraizynh-ta-hrantraitynh-yak-instrumenty-povoiennoho-sotsialno-ekonomichnoho-rozvytku-terytorialnykh-hromad>
6. Фандрайзинг: як і де залучати ресурси громадським організаціям. URL : <https://www.prostir.ua/?kb=fandraizynh-yak-i-de-zaluchaty-resursy-hromadskym-orhanizatsiyam>
7. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Сташишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

Тема 8

1. Gender Budgeting and Gender Equality Indices. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/GD>
2. Гендерно орієнтоване бюджетування на місцевому рівні: від інтеграції принципу гендерної рівності в бюджетний процес до гендерно чутливих політик: Посібник для представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських активістів. 2020. URL: <https://cutt.ly/4T5qD8p>.
3. Гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі : практ. посіб. / Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій, О. Остапчук, О. Цюпа. Київ : Віваріо, 2020. 88 с. URL: <https://cutt.ly/xT4561E>
4. Гендерно-орієнтоване бюджетування на місцевому рівні. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/283-genderno-orientovane-biudzhetuвання-na-mistsevomu-rivni>
5. Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Постанова КМУ від 9 жовтня 2020 р. № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2020-%D0%BF#Text>
6. Застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі: навч. посіб. / М. Колодій, О. Кисельова, Н. Рябушенко, О. Цюпа. Київ : Віваріо, 2020. 132 с. URL: <https://cutt.ly/eT7ikbP>
7. Порядок здійснення оцінки ефективності бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету: наказ Міністерства фінансів України від 19 травня 2020 року № 223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0646-20#Text>
8. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі: наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19>
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання у 2019 році місцевих бюджетів на середньостроковий період: наказ Міністерства фінансів України від 29.03.2019 р. № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0130201-19#Text>
10. Про огляди витрат державного бюджету: наказ Міністерства фінансів України від 23 жовтня 2019 року № 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1277-19#Text>
11. Про результативні показники бюджетної програми: наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10#Text>

12. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: розпорядження КМУ від 8 лютого 2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text>

Тема 9

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>
2. Іжа М., Радченко О. Громадський контроль в системі публічного управління як ефективний інструмент експертизи державно-управлінських рішень / М. Іжа, // Державна політика. – 2012. – № 4. – С. 74–79.
3. Мельничук Н. Ю. Державний внутрішній фінансовий контроль в Україні: стан та перспективи розвитку. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 286–295.
4. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с.
5. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
6. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF/print1434006145131901>.
7. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту: Наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 р. № 1247 <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11/print1434006145131901>.
8. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-XII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-12/print1434006145131901>.
9. Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 року № 158-р // Офіційний вісник України. 2005. № 22. Ст. 1224.
10. Результати оцінки системи управління місцевими фінансами в об'єднаних територіальних громадах. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12686?page=6>

Тема 10

1. Інструменти управління майном комунальної власності територіальної громади: посібник. URL: <http://surl.li/benwk>
2. Інформація щодо реформування відносин власності в Україні у 2016 році. URL: http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/za-rik-2016_10331.pdf
3. Модельовання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. Консолідований підхід: посібник. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/569/5.pdf>
4. Моргун В. В. Проблеми управління майном територіальної громади. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 3 (108). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13490/1/14.pdf>
5. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
6. Функціональні форми управління майном комунальної та спільної власності територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2011. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=327>
7. Шкільняк М.М. Критерії ефективного управління комунальною власністю територіальних громад. Інноваційна економіка. 2018. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/236>

Тема 11

1. Бібік Н.В., Шаповал Г.М. Аналіз міжнародного досвіду розвитку територіальних громад та визначення напрямків його впровадження в Україні. Сучасний стан наукових досліджень та технологій у промисловості. 2019. № 2(8). С. 5–14.
2. Глушко М. С. Світовий досвід фіскальної децентралізації та формування податкових доходів місцевих бюджетів. *Актуальні питання фінансової теорії та практики. Збірник матеріалів Восьмої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених*, Тернопіль, 20 травня 2021 р. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42276/1/%D0%93%D0%BB%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%BE.pdf>
3. Кузьмак О.М. Світовий досвід формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів в умовах децентралізації. *Економічний форум*. 2021. URL: http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/view/214/201
4. Нестор О. Ю. Теоретичні та практичні аспекти управління активами територіальних громад: зарубіжний досвід. *Регіональна економіка* 2021. №3. URL: https://re.gov.ua/re202103/re202103_099_NestorOYu.pdf
5. Огляд Ради Європи з практики адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в окремих країнах. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12253>
6. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с.
7. Шведський погляд на нагляд у місцевому самоврядуванні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12460>

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diiia.gov.ua/login>
4. Європейська комісія. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation_en
5. Євростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>
7. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). URL: <https://data.oecd.org/>.
8. Coursera. URL: www.coursera.org
9. Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
10. Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/>
11. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/finance>
12. Державна казначейська служба України. URL: www.treasury.gov.ua